ARVIOINTIKERTOMUS 2025

Tarkastuslautakunta 22.5.2026

Sisällys

1 Tarkastuslautakunnan toiminta 1
2 Talouden analyysi 2
3 Investointien toteutuminen 9
4 Talousarvion sitovien erien toteutuminen 10
5 Valtuuston asettamien vuositavoitteiden toteutumisen arviointi 11
5.1 Kunnanhallitus 11
5.2 Kasvatus- ja opetuslautakunta 11
5.3 Hyvinvointi- ja elinvoimalautakunta 11
5.4 Yhdyskuntalautakunta 12
6 Konserniyhteisöille asetettujen vuositavoitteiden arviointi 12
6.1 Lempäälän Vesi Oy 12
6.2 Lempäälän Lämpö Oy 13
6.3 Lempäälän Vuokrakodit Oy 13
6.4 Lempäälän Kehitys Oy 13
6.5 Lempon Parkkikiinteistöt Oy ja Lempon Parkki Oy 13
6.6 Lekitek Oy 13
6.7 KOY Lempäälän Uimahalli 14
7 Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen 14
8 Muut havainnot 17
8.1 HINKU-hankkeen tavoitteiden toteutuminen 17
8.2 Kunnan ja kolmannen sektorin toimijoiden väliset Kyllä-sopimukset 18
8.3 Asiakirjojen selkeys ja saavutettavuus 18
8.4 Kaavoituksen sujuvuus 19
8.5 Poikkeusolosuhteisiin varautuminen 19
9 Puheenjohtajan kommentti 20
10 Allekirjoitukset 20

1 Tarkastuslautakunnan toiminta

Tarkastuslautakunnan tehtävänä on kuntalain 121 §:n mukaisesti arvioida, miten hyvin valtuuston asettamat toiminnan ja talouden tavoitteet ovat toteutuneet sekä kunnassa että kuntakonsernissa tilikauden aikana. Arvioinnissa otetaan huomioon sekä kunnan oma toiminta että sen tytäryhtiöiden tavoitteiden saavuttaminen. Lisäksi tarkastellaan, onko toiminta ollut tuloksellista ja tarkoituksenmukaista. Tämä arviointikertomus käsittelee vuotta 2025.

Lempäälän kunnan tarkastuslautakuntaan valittiin kuntavaalien jälkeen seuraavat jäsenet, sekä heidän varajäsenensä:

Jäsen:	**Varajäsen:**
Kari Tolonen, pj.	Tuija Seppänen
Anu Pellikka, varapj. (18.02.2026 asti)	Eero Ruotsila
Tiia Ruskavuori, varapj. (19.02.2026 alkaen)	Eero Ruotsila
Esko Ruottunen	Sari Latva
Maiju Haavisto	Outi Nieminen
Tuomo Lipsanen	Timo Viitanen
Jarkko Lahtinen	Heikki Konsala
Maarit Lakkala	Tapio Eronen

Tarkastuslautakunnan jäsenistä Kari Tolonen on toiminut edellisen valtuustokauden aikana yhdyskuntalautakunnan puheenjohtajana ja Lempäälän Lämpö Oy:n hallituksessa, Tuomo Lipsanen on yhdyskuntalautakunnan jäsenenä ja Jarkko Lahtinen on toiminut yhteisölautakunnan varajäsenenä. Tiia Ruskavuori on hyvinvointi- ja elinvoimalautakunnan jäsen.

Tarkastuslautakunta arvioi kunnan toimintaa kokouksissaan saamansa tiedon, sekä kokousten ennakkomateriaalin ja muiden kunnan asiakirjojen perusteella. Arviointikertomus on lautakunnan näkemys siitä, miten hyvin kunnanhallitus, muut kunnan viranomaiset ja kunnan tytäryhteisöt ovat onnistuneet toteuttamaan valtuuston päätökset ja tavoitteet. Hallintosäännön 3 §:n mukaan tarkastuslautakunnalla on mahdollisuus toimittaa valtuustolle muita arvioinnin perusteella tarpeellisiksi katsottuja selvityksiä. Lautakunta voi lisäksi halutessaan raportoida valtuustolle muulloinkin kuin tilinpäätöksen yhteydessä.

Lautakunta on seurannut kunnan toimielinten toimintaa ja kuullut kokouksissaan kunnan johtavia viranhaltijoita, kuten esimerkiksi kunnanjohtajaa ja talouspäällikköä. Lisäksi lautakunta on perehtynyt vuoden 2025 talousarvioon, vuosien 2025–2028 taloussuunnitelmiin, sekä vuoden 2025 tilinpäätökseen. Näiden pohjalta se on arvioinut valtuuston asettamien tavoitteiden toteutumista ja kunnan toimintaa kokonaisuudessaan.

Lisäksi tarkastuslautakunnan tehtäviin kuuluu kuntalain mukaisesti varmistaa, että luottamushenkilöt ja viranhaltijat täyttävät velvollisuutensa ilmoittaa sidonnaisuutensa. Syksyn 2025 aikana lautakunta käsitteli uudet sidonnaisuusilmoitukset ja toimitti ne valtuuston tietoon.

Toiminnan arviointia tehdään tarkastuslautakunnan kokouksissa saatujen tietojen perusteella. Kertomus on lautakunnan käsitys siitä, miten kunnanhallitus, muut kunnan viranomaiset ja kunnan tytäryhteisöt ovat onnistuneet valtuuston tahdon toteuttamisessa.

Hallintosäännön 3§:n mukaan tarkastuslautakunta voi antaa valtuustolle muitakin tarpeellisina pitämiään selvityksiä arvioinnin tuloksista. Myös muu kuin tilinpäätöksen yhteydessä annettava raportointi valtuustolle on mahdollista silloin kun tarkastuslautakunta katsoo esimerkiksi asian kiireellisyyden tätä vaativan.

Tarkastuslautakunta on seurannut toimielinten toimintaa ja kuullut kokouksissaan kunnanjohtajaa, talousjohtajaa ja muita johtavia viranhaltijoita. Valtuuston asettamien tavoitteiden toteutumista sekä kunnan koko toimintaa on arvioitu kokouksissa saadun tiedon, saatujen ennakkoselvitysten ja tilinpäätöksen perusteella. Kuntalain mukaan tarkastuslautakunnan tehtäviin kuuluu valvoa luottamushenkilöiden ja viranhaltijoiden sidonnaisuuksien ilmoitusvelvollisuuden noudattamista. Lautakunta käsitteli syksyn 2025 kokouksissaan ja saattoi valtuustolle tiedoksi uudet sidonnaisuusilmoitukset.

Tilintarkastus

Kunnan tilintarkastusyhteisönä toimi tilikaudella 2025 BDO Audiator Oy, päävastuullisena tilintarkastajana JHT, HT Nina Nieminen.

Tarkastuslautakunta seurasi tilintarkastajan tarkastussuunnitelman toteutumista. Tilintarkastaja esitteli lautakunnalle tarkastussuunnitelmansa ja raportoi tarkastuslautakunnalle tilikautta 2025 koskevista asioista.

2 Talouden analyysi

Lempäälän kunnan tilikausi 2025 päättyi 1,4 milj. euroa alijäämäisenä. Tässä luvussa esitetään muutamia tunnuslukuja ja havaintoja tilikauden tuloksen muodostumisesta sekä kunnassa että kuntakonsernissa.

Kunnan **toimintatuotot** olivat noin 17,8 milj. euroa. Tuottoja kertyi noin 3 milj. euroa enemmän kuin edellisvuonna. **Toimintakulut** olivat noin -92,7 milj. euroa. Vuonna 2024 toimintakuluja oli yhteensä noin -87,6 milj. euroa.

Toimintakate kuvaa toimintakulujen ja -tuottojen välistä erotusta, joka kunnallistaloudessa on aina miinusmerkkinen, koska verotulot ja valtionosuudet esitetään tuloslaskelmassa vasta toimintakatteen jälkeen. Toimintakate ilmoittaa, paljonko käyttötalouden kuluista jää katettavaksi verorahoituksella (verotulot ja valtionosuudet).

Kuvio 1. Toimintakatteen kehitys kunnassa vuosina 2020–2025

Verotulot pienenivät hieman edellisestä vuodesta. Verotulojen toteuma vuonna 2024 oli 63 613 815 euroa (2024: 62 265 988 euroa). **Valtionosuudet** niin ikään myös vähenivät edellistä vuodesta. Valtionosuuksia kertyi 19 290 052 euroa (2024: 19 398 848 euroa).

Asukasmäärä jatkoi kasvuaan, asukkaita oli vuoden lopussa 25 036, ja kasvua edellisvuoteen oli 221. Tuloveroprosentti pysyi edellisen vuoden tapaan 8,40 % tasolla.

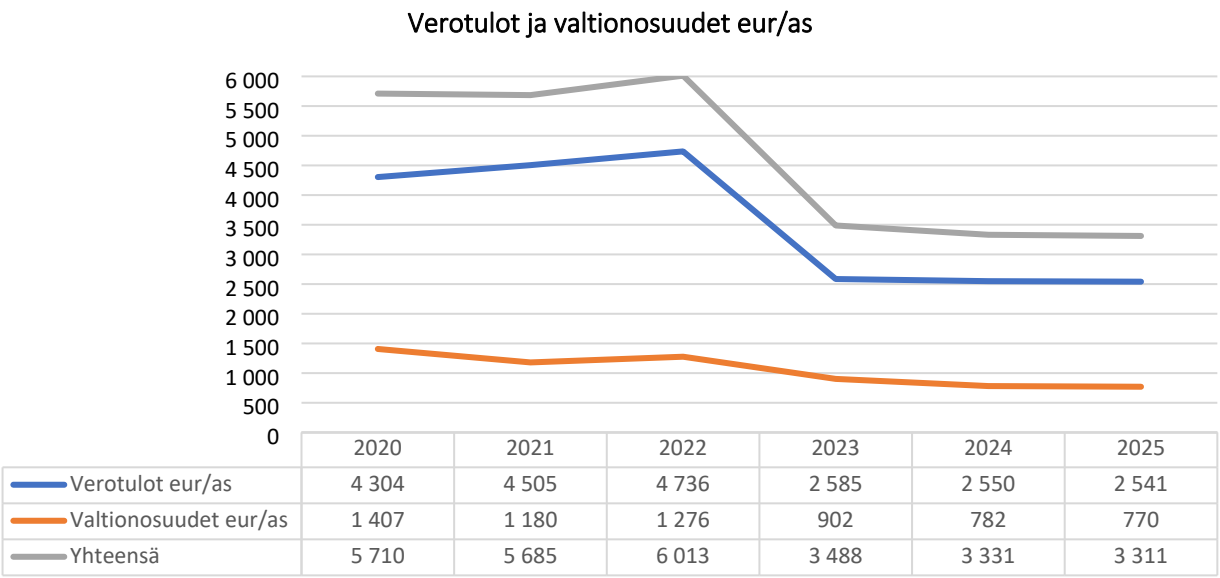

Kuvio 2. Verotulojen ja valtionosuuksien kehitys 2020–2025, euroa/asukas

Vuosikate kuvaa sitä osaa kunnan tulorahoituksesta, joka jää käytettäväksi investointien rahoittamiseen, sijoituksiin sekä lainojen lyhentämiseen. Se on keskeinen tunnusluku arvioitaessa, onko kunnan tulorahoitus riittävällä tasolla suhteessa sen menoihin ja investointitarpeisiin. Vuosikatteen avulla voidaan hahmottaa, kuinka hyvin kunta pystyy rahoittamaan toimintaansa ja kehityshankkeitaan ilman lisävelkaantumista.

Tulorahoituksen riittävyyttä arvioitaessa lähtökohtana pidetään sitä, että vuosikate kattaa vähintään käyttöomaisuuden poistot. Mikäli vuosikate on **poistojen** suuruinen, voidaan tulorahoitusta pitää riittävänä. Tämä oletus perustuu ajatukseen, että poistot vastaavat pitkällä aikavälillä kunnan keskimääräistä investointitasoa, jolloin tulorahoitus riittää sekä toiminnan jatkuvuuden että investointien rahoittamiseen.

Vuonna 2025 vuosikate suhteutettuna poistoihin oli 66,4 %, eli vuosikate ei enää riitä kattamaan poistoja (2024: 82,6 %). Poistojen määrä pieneni edellisestä vuodesta (2025: 9,9 milj. euroa, 2024: 10,5 milj. euroa).

Kuvio 3. Vuosikate, nettoinvestoinnit ja poistot 2020–2025, euroa/asukas

Investointien nettototeuma oli 23 milj. euroa, joka on 11,2 milj. euroa vähemmän kuin edellisenä vuonna (2024: 34,2 milj. euroa). Kuvio 3 osoittaa, kuinka nämä tunnusluvut asettuivat suhteessa toisiinsa. Kunnan osalta asukasta kohden laskettu **lainakanta** nousi edellisestä vuodesta ollen 31.12.2025 yhteensä 5399 euroa / asukas (2024: 4722 € / as). Konsernissa lainamäärä per asukas nousi 8 393 euroon per asukas (2024: 7 754 € / as).

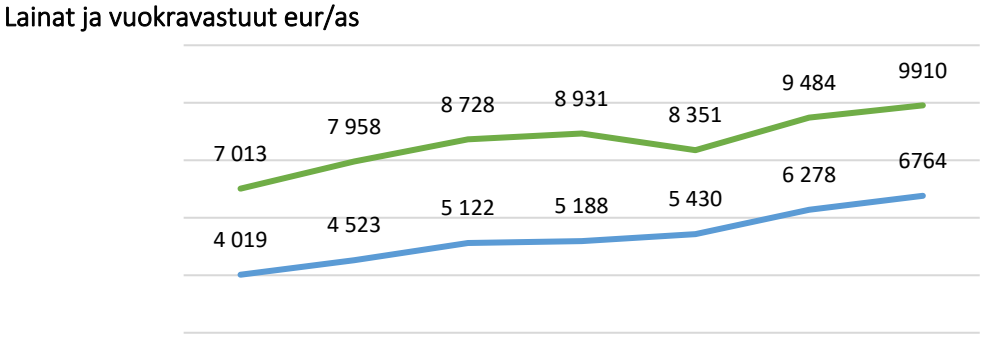

	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Lainat ja vastuut yhteensä eur/as, kunta	4 019	4 523	5 122	5 188	5 430	6 278	6764
Lainat ja vastuut yhteensä eur/as, konserni	7 013	7 958	8 728	8 931	8 351	9 484	9910

Kuvio 4. Lainat sekä leasing- ja vuokravastuiden kehitys kunnassa ja konsernissa 2019–2025.

Kuviossa 4. kuvataan, miten sekä lainojen että vuokravastuiden määrä on kehittynyt. **Vuokra- ja leasingvastuut** sekä lainat asukasta kohden ovat olleet viime vuodet jatkuvassa kasvussa

Kunnan osalta vuokravastuut laskivat 39,3 milj. eurosta 34,2 milj. euroon. Konsernissa myös vastuut pienenivät 42,8 milj. eurosta 34,8 milj. euroon. Konsernissa lainat ja vastuut asukasta kohden heikkenivät edelleen viime vuodesta ollen yhteensä 9910 euroa / asukas (2024: 9484 euroa / asukas). Vaikka vuokravastuiden määrä on laskenut kunnassa ja kuntakonsernissa, lainojen merkittävä kasvu nostaa myös lainojen ja vuokravastuiden kokonaismäärän yhteistä tunnuslukua, joka on yksi kriisikuntakriteerin mittareista konsernitasolla mitattuna.

Konsernin laskennallinen lainanhoitokate oli vuoden 2025 tilinpäätöksellä 0,6 ja laski edelleen edellisestä tilikaudesta (2024: 0,7). Kunnan lainanhoitokate oli 0,5, kun se vuonna 2024 oli 0,7. Lainanhoitokyky on hyvä, kun tunnusluku on yli 1 ja tyydyttävä, kun tunnusluku on 0,8–1,0. Jos tunnusluku on pienempi kuin 1, joudutaan vieraan pääoman hoitoon ottamaan lisää lainaa, realisoimaan omaisuutta tai vähentämään rahavaroja.

Toiminnan ja investointien rahavirta on taloudellinen tunnusluku, joka kuvaa kunnan rahoitusasemaa tilikauden aikana. Kun rahavirta on positiivinen, se osoittaa, kuinka suuri osa rahoituksesta jää käytettäväksi lainojen lyhentämiseen, antolainaukseen sekä maksuvalmiuden vahvistamiseen. Positiivinen rahavirta kertoo siten talouden tasapainosta ja rahoituspuskurin vahvistumisesta.

Mikäli toiminnan ja investointien rahavirta on negatiivinen, tarkoittaa se, ettei tulorahoitus riitä kattamaan menoja. Tällöin kunta joutuu rahoittamaan toimintaansa joko purkamalla olemassa olevia kassavaroja tai lisäämällä velanottoa, mikä heikentää talouden liikkumavaraa tulevaisuudessa.

Kuvio 5. Toiminnan ja investointien rahavirran kehitys kunnassa ja konsernissa 2020–2025

Toiminnan ja investointien rahavirran kuuden vuoden kertymän avulla voidaan seurata investointien omarahoituksen toteutumista pidemmällä aikavälillä. Kertymä ei saisi muodostua pysyvästi negatiiviseksi. Tunnusluku kääntyi vuodesta 2021 lähtien sekä konsernissa, että kunnassa positiivisesta negatiiviseksi. Käänne positiivisempaan tapahtui viime vuoden aikana.

Tilinpäätöksen mukaan kunnan tuloslaskelma osoittaa -1,4 milj. euron alijäämää ja konsernin -2,5 milj. euron alijäämää. Kunnanhallitus esittää, että tilikauden -3,3 miljoonan euron tulos käsitellään purkamalla taseesta strategiseen maanhankintaan ja Sääksjärven koulukeskuksen kehittämiseen tehdyt investointivaraukset sekä purkamalla poistoeroja suunnitelman mukaisesti. Näiden kirjanpidollisten erien jälkeen jäljelle jäävä noin 1,4 miljoonan euron alijäämä esitetään katettavaksi edellisten tilikausien kertyneistä ylijäämistä.

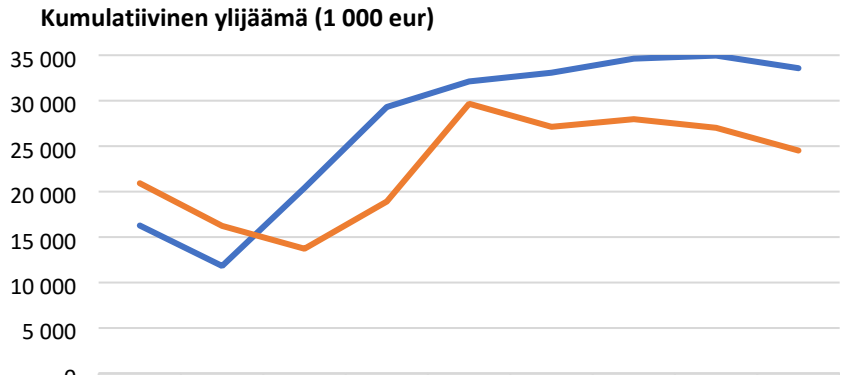

	2017	2 018	2 019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Kertynyt ylijäämä 1 000 eur, kunta	16 272	11 821	20 408	29 308	32 119	33 077	34 624	34 960	33 573
Kertynyt ylijäämä 1 000 eur, konserni	20 919	16 228	13 719	18910	29 665	27 127	27 968	27016	24518

Kuvio 6. Kunnan ja konsernin kumulatiivinen ylijäämä vuosina 2017–2025

Kuviossa 6. esitetään, kuinka viime tilikausien aikana kertynyt ylijäämä on kääntynyt laskusuuntaan niin kunnan kuin kuntakonsernin osalta.

Talouden tasapaino

Kuntalain 118 § -mukaan kunnan arviointimenettely voidaan aloittaa, jos kunnan konsernitaseeseen on kertynyt alijäämää viimeisessä tilinpäätöksessä vähintään 1 000 e/asukas ja sitä edeltäneessä tilinpäätöksessä vähintään 500 e/asukas,

TAI

rahoituksen riittävyyttä tai vakavaraisuutta kuvaavat talouden tunnusluvut ovat kahtena vuonna peräkkäin täyttäneet seuraavassa taulukossa olevat raja-arvot:

- kunnan konsernituloslaskelman vuosikatteen ja poistojen suhde on **alle 80** prosenttia;
- kunnan tuloveroprosentti on **vähintään 2,0** prosenttiyksikköä korkeampi kuin kaikkien kuntien painotettu keskimääräinen tuloveroprosentti;
- asukasta kohden laskettu kunnan konsernitilinpäätöksen lainojen ja vuokravastuiden määrä ylittää kaikkien kuntien konsernitilinpäätöksen lainojen ja vuokravastuiden keskimääräisen määrän **vähintään 50** prosentilla
- konsernitilinpäätöksen laskennallinen lainanhoitokate on **alle 0,8**

	SUHTEELLINEN VELKAANTUNEI-SUUS %	SUHTEELLINEN VELKAANTUNEISUUS %, KONSERNI	LAINAT JA VASTUUT € / ASUKAS	LAINAT JA VASTUUT € / ASUKAS KONSERNI	ASUKASMÄÄRÄ
Lempäälä	**148,2**	**186,1**	**6 764**	**9 785**	**25 036**
Ylöjärvi	124,3	124,2	5 085	5 312	33 657
Kangasala	123,5	162,9	4 330	6514	34 376
Nokia	102,5	133,8	3 686	5 555	36 551
Pälkäne	50,5	67,4	--	1 589	6 124
Vesilahti	112,9	112,7	3 838	3 840	4 537
Pirkkala	104	103,7	6555	6568	21 379

Taulukko 1. Lempäälän kunnan taloudellinen tilanne suhteessa muutamaan Pirkanmaan verrokkikuntaan. (lähde: kuntien sivuilla esitetyt tilinpäätökset)

Taulukossa 1. on vertailu Lempäälän kunnan taseen eräitä tunnuslukuja eräisiin Pirkanmaan kuntiin. Lempäälä sijoittuu jokaisella mitattavalla tunnusluvulla verrokkijoukon heikoimmaksi.

KRITEERI	TP2024	TP2025	JOHTOPÄÄTÖS
Kuntakonsernituloslaskelman vuosikatteen ja poistojen suhde on alle 80 %	90,80	81,70	EI TÄYTY
Kunnan tuloveroprosentti on vähintään 2,0 prosenttiyksikköä korkeampi kuin kaikkien kuntien painotettu keskimääräinen tuloveroprosentti	Lempäälä: 8,40 Koko maa: 7,47	Lempäälä: 8,40 Koko maa: 7,54	EI TÄYTY
Asukasta kohden laskettu kuntakonsernin lainojen ja vuokravastuiden määrä ylittää kaikkien kuntakonsernien keskimääräisen lainojen ja vuokravastuiden määrän vähintään 50 %:lla.	Lempäälä: 9484 €/as Koko maa, raja-arvo v. 2024: 8 549 €/as	Lempäälä: 9910 €/as Koko maa, raja-arvo v. 2025: 7 678 €/as	EI TÄYTY
Kuntakonsernin laskennallinen lainanhoitokate on alle 0,8	0,7	0,6	TÄYTTYY

Taulukko 2. Lempäälän kunnan tunnusluvut suhteutettuna kriisikuntakriteeristön rahoituksen riittävyyttä ja vakavaraisuutta kuvaavat talouden tunnuslukuihin.

Kriisikuntakriteereistä laskennallinen lainanhoitokatteen tunnusluku täyttyy. Tunnusluvuista vuosikatteen ja poistojen suhde on alle 80 % kehitys on ollut alaspäin. Jos tulevien vuosien konsernituloslaskelman vuosikatteen ja poistojen suhde tulee alittamaan 80 %, tämä tunnusluku tulee myös täyttymään.

TARKASTUSLAUTAKUNNAN ARVIO TALOUDEN TOTEUTUMISESTA

Tilikauden 2025 tulos jäi alijäämäiseksi ennen varausten purkua ja vaikka tilikauden alijäämä pystyttiin kattamaan taseeseen kertyneillä ylijäämillä, kehitys osoittaa rakenteellista epätasapainoa kunnan tulorahoituksessa. Vuosikate heikkeni edellisvuodesta eikä riittänyt kattamaan poistoja täysimääräisesti. Mikäli vuosikate ei pitkällä aikavälillä kata poistoja, kunnan kyky rahoittaa investointeja tulorahoituksella heikkenee edelleen ja riippuvuus velkarahoituksesta kasvaa.

Tarkastuslautakunnan arvion mukaan Lempäälän kunnan keskeiset taloudelliset riskit vuoden 2025 tilinpäätöksen perusteella liittyvät tulorahoituksen riittämättömyyteen, investointien korkeaan tasoon suhteessa vuosikatteeseen sekä velkaantumisen kasvuun. Vaikka kunnan taseasema on edelleen vahva ja alijäämät ovat katettavissa, riskinä on, että nykyinen kehityssuunta heikentää talouden kestävyyttä keskipitkällä aikavälillä. Tarkastuslautakunta korostaa investointiohjelman kriittistä tarkastelua, tulorahoituksen vahvistamista sekä velkaantumiskehityksen systemaattista seurantaa osana talouden ohjausta. Tilinpäätöksen 2025 talouden tunnuslukujen perusteella tällä hetkellä yksi kuntalain 118 §:n kriisikunta kriteereistä jo täyttyy. Vuonna 2025 TE -palveluiden tuottaminen tuli kuntien lakisääteiseksi tehtäväksi, mutta ilman täysimääräistä rahoitusta. TE-palveluista aiheutuneet kustannukset toteutuivat Lempäälässäkin merkittävästi talousarviota suurempina.

Lempäälän kunnalla on vuonna 2024 laadittu talouden sopeuttamisohjelma vuosille 2024–2026, mutta tilipäätöksen mukaan sopeuttamisohjelman kokonaisvaikutusta ovat merkittävästi vähentäneet kunta-alan palkkasopimusratkaisu ja työllisyyden hoidon kustannukset. **Tarkastuslautakunta huomauttaa, että sopeuttamisohjelman vaikutusta talouteen tulisi tarkastaa ja tarvittaessa päivittää ottaen huomioon toimintaympäristön muutokset.**

Tilinpäätöstietojen perusteella yksi kuntalain 118§:n määrittelemästä erityisen vaikeassa taloudellisessa asemassa olevan kunnan arviointimenettelykriteeristä jo täyttyy ja toinen on mahdollisesti täyttymässä.

Vastaus:

Vuosina 2024-2026 toimeenpantujen sopeuttamisohjelmapäätösten jälkeenkin Lempäälä on reagoinut kokonaistalouden heikkenevään tilanteeseen. Keväällä 2026 käynnistynyt vuoden 2027 talousarvioraamin ja taloussuunnitelmakauden 2027-2029 kokonaistalouden tarkastelu tehtiin ajantasaistetuilla tiedoilla ja

näkymäarvio talouden kestävyydestä ulotettiin aina vuoteen 2031 saakka. Kunnanvaltuuston kesäkuussa tekemät päätökset vuoden 2027 talousraamista sekä koko suunnitelmakautta koskevasta kestävän kuntatalouden ohjelmavalmistelusta ovat oikeanlaajuisia ja välttämättömiä varmistaaksemme kuntastrategian mukaisen kestävän ja tasapainoisen kuntatalouden tavoitteen toteutumisen.

3 Investointien toteutuminen

Vuonna 2025 Lempäälän kunnan nettoinvestoinnit olivat 23,0 milj. euroa ja jäivät noin 1,7 milj. euroa muutettua talousarviota pienemmiksi. Kokonaisuutena investointien toteuma alitti talousarvion, mutta yksittäisten investointiryhmien välillä esiintyi merkittäviä poikkeamia. Talonrakennuksen ja liikuntapaikkojen investoinneissa talousarvio ylittyi, mikä kuitenkin selittyy pääosin kirjanpidollisella käsittelyllä eikä merkitse investointien kokonaismäärän kasvua. Sen sijaan kiinteän omaisuuden sekä liikenneväylien ja viheralueiden investoinneissa toteutui huomattavia alituksia, jotka viittaavat hankkeiden siirtymiseen tuleville vuosille.

Tarkastuslautakunta kiinnittää huomiota siihen, että investointien toteutumisen arvioinnissa korostuu tarve selkeälle ja läpinäkyvälle raportoinnille, jotta valtuusto kykenee erottamaan toiminnalliset ylitykset kirjanpidollisista muutoksista. Lisäksi investointien alitukset edellyttävät arviota siitä, siirtyvätkö hankkeet tuleville vuosille ja kasaavatko ne investointipaineita myöhempään ajankohtaan. Kokonaisuutena investointien ohjaus on pysynyt talousarvion puitteissa, mutta investointitason ja tulorahoituksen välinen epäsuhta muodostaa keskeisen taloudellisen riskin tuleville vuosille.

Vastaus: Tarkastuslautakunnan havainto otetaan huomioon kommentoitaessa vuoden 2026 investointien toteumaa sekä myös taloussuunnitelman 2027-2029 investointiosan perustelutekstejä valmisteltaessa.

Investointiryhmien toteutuminen 2025

INVESTOINNIT 1000 €	TA 2025	TA muutos	MTA 2025	Toteuma 2025	Poikkeama	Toteuma %
Kiinteä omaisuus	-800	-2050	-2850	-1543	-1307	54,1 %
Irtain omaisuus	-450	-100	-550	-540	-10	98,2 %
Talonrakennus ja liikuntapaikat	-16300	316	-15984	-17058	1074	106,7 %
Liikenneväylät ja viheralueet	-5350	0	-5350	-3886	-1464	72,6 %
Kunta yhteensä, netto	-22900	-1834	-24734	-23027	-1707	93,1 %

Taulukko 3. Investointiryhmien toteutuminen tilinpäätöksen 2025 mukaan.

Tilinpäätöksen mukaan investoinneista merkittävin ylitys tapahtui talonrakennus ja liikuntapaikan osalta noin 1 milj. eurolla. Merkittävin talousarvion alitus oli kiinteän omaisuuden investoinnit, jotka poikkesivat

muutostalousarviosta noin 1,3 milj. eurolla.

TARKASTUSLAUTAKUNNAN ARVIO INVESTOINTIEN TOTEUTUMISESTA

Tarkastuslautakunnan näkökulmasta keskeinen riski liittyy investointien korkeaan tasoon suhteessa kunnan tulorahoitukseen. Vuonna 2025 vain noin neljännes investoinneista kyettiin kattamaan vuosikatteella, mikä on johtanut investointien rahoittamiseen pääosin lainanotolla. Tämä kehitys kasvattaa kunnan velkaantumista ja heikentää talouden joustovaraa tilanteessa, jossa investointitarpeita on myös tulevina vuosina.

Lisäksi investointien alitukset, erityisesti infra- ja kiinteän omaisuuden hankkeissa, sisältävät riskin investointien kasautumisesta myöhemmille vuosille. Tällöin samanaikaisesti toteutuvat suuret hankkeet voivat lisätä rahoitustarvetta ja kustannuspaineita. Tarkastuslautakunta pitää tärkeänä, että investointiohjelman ajoitusta, priorisointia ja rahoitettavuutta arvioidaan kokonaisuutena suhteessa kunnan velkaantumiskehitykseen ja tulorahoituksen riittävyyteen. **Tarkastuslautakunta kysyykin, onko kunnanhallituksella tiedossa kunnan omistuksessa olevien rakennusten ja kiinteiden rakenteiden määrä, joiden korjausta on siirretty tuleville tilikausille ja onko olemassa laskelmia investointien siirtämisen kustannusvaikutuksesta?**

Vastaus:

Kunnanhallitus on edellisen kerran päättänyt Lempäälän kunnan kiinteistö- ja toimitilaohjelman päivittämisestä kokouksessaan 16.3.2026 § 66. Kiinteistö- ja toimitilaohjelmassa on listattu kaikki kunnan omistuksessa olevat rakennukset ja niiden korjausvelka (joidenkin rakennusten osalta korjausvelkalaskenta vielä puuttuu). Laskelmia korjausvelan vuosittaisesta muutoksesta ei ole tehty.

4 Talousarvion sitovien erien toteutuminen

Lempäälän kunnan vuoden 2025 talousarvion sitovia eriä ovat kuntalain 110 §:n mukaisesti valtuuston hyväksymät toiminnan ja talouden tavoitteet ja niiden edellyttämät määrärahat ja tuloarviot. Talousarvion sitovuussäännön mukaan toimielimen tai hankeryhmän merkittävät määrärahojen ylitykset sekä tuloarvioiden alitukset on tuotava valtuuston päätettäväksi silloin, kun poikkeama on olennainen suhteessa toimielimen tai hankeryhmän kokonaisbudjettiin. Alle 50 000 euron suuruisia ylityksiä tai tuloarvion alituksia ei kuitenkaan edellytetä käsiteltäväksi valtuustossa.

Kunnanhallituksen toimintakate toteutui muutettua talousarviota pienempänä. Ulkoisen toimitakatteen toteuma oli 7,5 milj. euroa, kun muutetussa talousarviossa toimintakatteeksi oli arvioitu 8,3 milj. euroa. Toteumaprosentti oli 91,1 %.

Kasvatus- ja opetuslautakunnan ulkoinen toimintakate ylitti muutetun talousarvion. Toteuma oli noin 48,6 milj. euroa, kun muutetussa talousarviossa varauduttiin 47,3 milj. euroon. Toteumaprosentti oli 102,8 prosenttia ja poikkeama oli noin 1,3 milj. euroa. Poikkeama on talousarvion sitovuuden kannalta olennainen ja edellyttää tarkastuslautakunnan näkökulmasta huomiota talouden ennakoinnin ja muutostalousarvioiden ajoituksen kehittämiseen. Havaintojen ja tilikauden talouden toteutumisen perusteella tarkastuslautakunta

suosittelee toimialalle talousarvion tarkempaa seurantaa tilikauden aikana. Toimialan määrärahojen alibudjetointi heikentää kunnan talouden ohjattavuutta ja päätöksenteon luotettavuutta, koska talousarvio ei tällöin anna oikeaa kuvaa toiminnan todellisista kustannuksista tai rahoitustarpeesta. Tämä voi johtaa toistuviin talousarvioylityksiin ja lisämäärärahojen tarpeeseen kesken vuotta. Talousarvio on lähtökohtaisesti sitova, joten lisämääräraha edellyttää valtuuston hyväksymää talousarviomuutosta.

Yhdyskuntalautakunnan toimintakate alitti muutetun talousarvion selvästi. Muutetussa talousarviossa toimintakatteeksi oli arvioitu noin 11,4 milj. euroa, kun toteuma jäi noin 10,0 milj. euroon. Toteumaprosentti oli 87,8 prosenttia. Alitus selittyy pääosin toimintakulujen jäämisellä alle arvioidun sekä toimintatuottojen toteutumisella ennakoitua paremmin. Tarkastuslautakunnan näkökulmasta yhdyskuntalautakunnan talouden toteutuminen on ollut euromääräisesti hallittua, mutta alitus korostaa tarvetta arvioida talousarvion mitoituksen realistisuutta sekä investointien ja käyttötalouden välistä kytkentää.

Hyvinvointi- ja elinvoimalautakunnan ulkoinen toimintakate toteutui muutettua talousarviota pienempänä. Toteuma oli 8,8 milj. euroa, kun muutetussa talousarviossa toimintakatteeksi oli arvioitu 9,4 milj. euroa. Toteumaprosentti oli 93,5 prosenttia, mikä viittaa talouden ohjauksen kokonaisuutena onnistuneen.

Kokonaisuutena tarkastellen lautakuntien talousarvion toteutuminen oli vaihtelevaa. Erityisesti kasvatus- ja opetuslautakunnan ylitys sekä yhdyskuntalautakunnan merkittävä alitus korostavat tarvetta vahvistaa talousarvion realistisuutta, ennakointia ja muutostalousarvioiden ajoitusta, jotta valtuuston asettama sitovuustaso toteutuisi johdonmukaisesti kaikilla toimialoilla.

5 Valtuuston asettamien vuositavoitteiden toteutumisen arviointi

5.1 Kunnanhallitus

Kunnanhallituksen strategisten tavoitteiden toteutuminen oli pääosin hallittua, mutta arvioinnissa korostuu enemmän rakenteiden ja prosessien kehittäminen kuin strategisten vaikutusten näkyminen. Organisaatiouudistus vietiin teknisesti onnistuneesti läpi, mutta uudistuksen todellisia hyötyjä toiminnan vaikuttavuuteen, kustannustehokkuuteen ja ohjauksen selkeytymiseen ei vielä voida tilinpäätösvaiheessa osoittaa. Sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan kehittämisessä edettiin suunnitelmallisesti.

5.2 Kasvatus- ja opetuslautakunta

Kasvatus- ja opetuslautakunnan strategiset tavoitteet toteutuivat pääsääntöisesti. Pedagogisiin ja lainsäädännöllisiin tavoitteisiin, kuten oppimisen tuen uudistukseen ja palvelurakenteiden kehittämiseen ja kelpoisuusehdot täyttäviin sijaisuuksiin päästiin osittain.

Kuitenkin strateginen kokonaisarvio heikkenee merkittävästi talouden ja henkilöstöresurssien hallinnan osalta. Toiminnan kustannuskehitys ylitti selvästi asetetut talousraamit, eikä lautakunta kyennyt sopeuttamaan toimintaansa strategisten taloustavoitteiden edellyttämällä tavalla. Henkilöstön saatavuuteen, sijaisjärjestelyihin ja työhyvinvointiin liittyvät haasteet jäivät pitkälti ratkaisematta, vaikka ne olivat jo ennakoitavissa. Myös yhteisöllisyyttä ja ennaltaehkäisevää hyvinvointia tukevat kokeilut jäivät strategiselta vaikuttavuudeltaan vähäisiksi.

5.3 Hyvinvointi- ja elinvoimalautakunta

Hyvinvointi- ja elinvoimalautakunnan strategisten tavoitteiden toteutuminen jäi vuonna 2025 kokonaisuutena rajalliseksi, mikä selittyy osin lautakunnan toiminnan käynnistymisellä kesken tilikauden, mutta ennen kaikkea strategisen ohjauksen ja vaikuttavuuden puutteilla. Tavoitteet hyvinvoinnin ja terveyden edistämisestä, osallisuuden vahvistamisesta ja elinvoiman tukemisesta etenivät pääosin rakenteiden luomisen, koordinoinnin ja yksittäisten toimenpiteiden tasolla, mutta tilinpäätösaineisto ei mahdollista arviointia siitä, missä määrin toiminta tuotti mitattavia tai kuntalaisten arjessa näkyviä tuloksia. Strateginen työ painottui valmisteluun ja hallinnolliseen yhdistämiseen, eikä tavoitteiden keskinäinen priorisointi tai kytkentä kuntastrategian vaikuttavuuteen ollut vielä selkeä.

5.4 Yhdyskuntalautakunta

Yhdyskuntalautakunnan strategisten tavoitteet toteutuivat joko täysin tai osittain. Tavoitteissa painottuvat perustoiminnan sujuvuus strategisen uudistumisen kustannuksella. Maanhankinta, tontinluovutus ja infrastruktuurin ylläpito toteutuivat hyvin ja tukivat kunnan elinvoimaa lyhyellä aikavälillä.

Sen sijaan useat strategisesti merkittävät, pitkän aikavälin tavoitteet jäivät toteutumatta tai etenivät hitaasti. Keskustakorttelin kehittämisen viivästyminen, kävelyn ja pyöräilyn edistämisen rajallinen eteneminen sekä uusiutuvan energian hyödyntämiseen liittyvien tavoitteiden osittainen toteutuminen heikentävät strategian kokonaisvaikuttavuutta. Vaikka syyt liittyvät osin rahoitukseen ja ulkoisiin tekijöihin, strategiasta johdettujen arviointi edellyttää myös kriittistä pohdintaa tavoitteiden realistisuudesta, priorisoinnista ja toimeenpanokyvystä.

Keskustahankeen etenemisen puutetta on nyt perusteltu vuosien 2024 ja 2025 tilinpäätöksillä samoin syin ja lautakunnan teksteissä toimintakertomuksia varten tämä tavoite ei ole toteutunut lainkaan. Yhdyskuntalautakunnan tavoitteiden ja niiden toteuttamisen mittareita tulisi tarkastella uudelleen. Siinä missä vuokratilojen lisääminen varausjärjestelmään on todella hyvä asia, niin se on vain osa alkuperäisestä tavoitteesta. Tavoitteen toteutumisessa ei ole lainkaan arvioitu sitä, että onko itse varausohjelma sekä lisätyt tilat nyt kuntalaisen löydettävissä taikka onko tilojen lisääminen ohjelmaan tuonut haluttuja lisätuloja kunnalle.

Tilinpäätöksen mukaan liikunta-alueiden budjetti vuodelle 2025 oli liian pieni suhteessa odotettuun palvelutasoon. Kustannusylitys olisi kasvanut merkittävästi, mikäli alkuvuoden talviolosuhteet olisivat jatkuneet pidemmälle kevääseen. Yhdyskunnan palvelualueella on tarkasteltava odotettua palvelutasoa ja liikuntapalveluihin osoitettavaa budjettia realistisesti ja pitäydyttävä vain välttämättömissä investoinneissa.

6 Konserniyhteisöille asetettujen vuositavoitteiden arviointi

6.1 Lempäälän Vesi Oy

Lempäälän Vesi Oy:n tilikauden 2025 tulos oli selvästi budjetoitua parempi. Yhtiö teki noin 588 000 euron ylijäämän, kun talousarviossa varauduttiin noin 200 000 euron tulokseen. Talouden tunnusluvut kehittyivät myönteisesti, sillä rahoitustulosprosentti nousi 48,7 %:iin, omavaraisuusaste 18,3 %:iin ja quick ratio 1,76:een. Liikevaihto kasvoi 11,8 %, joka vahvisti tulorahoitusta.

Strategisista tavoitteista laskuttamattomien vesien vähentämistä koskeva ympäristötavoite toteutui vain osittain. Laskuttamattoman jäteveden osuus oli 25,6 % (tavoite alle 25 %) ja puhtaan veden osuus 16,0 %

(tavoite enintään 15 %). Asiakasmaksuja koskeva tavoite ei toteutunut, sillä maksut eivät vielä asettuneet kaupunkiseudun keskiarvoon, vaikka kehitystä tapahtuikin. Talouden positiivisesta tuloksesta huolimatta yhtiön toimintaympäristöön liittyy edelleen riskejä, sillä rakentamisen matalasuhdanne heikentää liittymismaksutulojen kertymää ja investointien takaisinmaksua.

6.2 Lempäälän Lämpö Oy

Lempäälän Lämpö Oy -konsernin kannattavuus vuonna 2025 oli erittäin vahva. Käyttökateprosentti oli 27 % ja rahoitustulosprosentti oli 23 %, jotka olivat selvästi asetettuja vähimmäistavoitteita korkeammat. Ympäristötavoite uusiutuvan energian ja hukkalämmön 70 %:n osuudesta toteutui täysimääräisesti. Taloudellista tulosta tarkasteltaessa on kuitenkin huomattava, että omavaraisuusaste heikkeni 16,2 %:iin, joka liittyy yhtiö- ja konsernirakenteen muutoksiin Lempäälän Energia Oy:n fuusion seurauksena.

Tavoitteet toteutuivat kokonaisuutena hyvin, mutta tulevien investointien määrä ja mittaluokka muodostavat talouden tasapainon kannalta merkittäviä epävarmuustekijöitä. Tilinpäätöksen perusteella voi arvioida, ettei yhtiön tulorahoitus yksin riitä kattamaan suunniteltuja investointeja. Tämä lisää velkarahoitukseen ja korkotason muutoksiin liittyviä riskejä tulevina vuosina.

6.3 Lempäälän Vuokrakodit Oy

Lempäälän Vuokrakodit Oy saavutti kaikki keskeiset talousarviotavoitteensa vuonna 2025. Vuokrataso pysyi kaupunkiseudun keskiarvossa, käyttöaste oli erittäin korkea (99,1 %) ja asukasvaihtuvuus jäi 21,4 %:iin, alle asetetun 25 %:n rajan. Rahoitustulosprosentti nousi 27,2 %:iin, joka osoittaa hyvää tulorahoituskykyä.

Taloudellisista vahvuuksista huolimatta yhtiön omavaraisuusaste (11,3 %) on matala ja quick ratio heikkeni alle yhden (0,88), joka heikentää puskuria taloudellisten häiriöiden varalle. Asuntomessukohde on edennyt aikataulussa.

6.4 Lempäälän Kehitys Oy

Lempäälän Kehitys Oy toteutti elinvoima- ja kasvutavoitteensa pääosin hyvin. Yrityskohtaisia kontakteja kertyi yhteensä 1 280 ja ylitti asetetun tavoitteen. Yritystonttikauppojen määrä jäi neljään, kun tavoitteena oli viisi, mutta kaikki vapaat tontit olivat neuvotteluiden piirissä. Käyttökateprosentti oli 2,7 % ja yhtiön maksuvalmius oli erittäin hyvä (quick ratio 3,69).

Tavoitteet voidaan kokonaisuutena katsoa toteutuneiksi, mutta yhtiön taloudellinen liikkumavara on rajallinen. Tilanne edellyttää jatkuvaa kustannustietoisuutta ja toiminnan vaikuttavuuden seurantaa erityisesti tilanteessa, jossa kunnan sopeutustoimet heijastuvat myös elinkeinoyhtiön rahoitukseen.

6.5 Lempon Parkkikiinteistöt Oy ja Lempon Parkki Oy

Pysäköintiyhtiöiden molemmat strategiset tavoitteet toteutuivat. Asiakastyytyväisyys parani selvästi ja Lempon Parkki Oy kykeni maksamaan käyttöasteeseen sidottua vuokraa kiinteistönomistajalle. Lempon Parkkikiinteistöt Oy:n omavaraisuusaste oli vahva (54,0 %) ja liikevaihto kasvoi yli 20 %. Lempon Parkki Oy:n käyttökate oli 11,3 %, mutta liikevaihto supistui hieman (-0,25 %).

Tavoitteiden toteutumisesta huolimatta toimintaan liittyy strateginen epävarmuus, sillä uuden pysäköintilaitoksen eteneminen on sidoksissa laajempaan kunnan pysäköintiselvitykseen. Tämä viivästys voi vaikuttaa yhtiöiden pitkän aikavälin kehitysnäkymiin.

6.6 Lekitek Oy

Lekitek Oy saavutti palveluiden hinnoittelua koskevan tavoitteensa. Kiinteistöhuollon ja siivouksen tuntihinnat olivat yli 10 % markkinatasoa alhaisemmat. Yhtiö teki noin 46 000 euron ylijäämän, ja maksuvalmius pysyi kohtuullisena (quick ratio 1,31). Liikevaihto jatkoi kuitenkin laskuaan (-10,7 %), mikä heikentää kasvupohjaa.

Toiminnan tuloksellisuus nojaa osin poikkeuksellisiin sääolosuhteisiin ja sopeutustoimiin, eikä kehitys ole rakenteellisesti vahvaa. Sote-kiinteistöjen kunnossapidon siirtyminen toiselle yhtiölle muuttaa Lekitekin tehtäväkenttää vuodesta 2026 alkaen, mikä korostaa tarvetta arvioida yhtiön palveluroolia ja taloudellisia edellytyksiä jatkossa.

6.7 KOY Lempäälän Uimahalli

KOY Lempäälän Uimahalli ei saavuttanut keskeistä toiminnallista tavoitettaan. Asiakasmäärä jäi 151 300 kävijään, kun tavoitteena oli 230 000 kävijää. Taloudelliset tunnusluvut heikentyivät merkittävästi: omavaraisuusaste laski 7,1 %:iin ja quick ratio oli vain 0,04, mikä osoittaa erittäin heikkoa maksuvalmiutta. Liikevaihto kasvoi voimakkaasti (+141 %), mutta tämä perustui toiminnan käynnistymisvaiheeseen eikä vielä turvaa talouden tasapainoa.

Yhtiön taloudellinen tilanne muodostaa koko kuntakonsernin kannalta selkeän riskin. Toiminnan vakiintuminen edellyttää asiakasmäärien merkittävää kasvua tai vaihtoehtoisesti omistajaohjauksellisia ratkaisuja taloudellisen kestävyyden varmistamiseksi.

TARKASTUSLAUTAKUNNAN ARVIO KONSERNIYHTIÖIDEN TAVOITTEIDEN TOTEUTUMISESTA

Valtaosa Lempäälän kuntakonsernin yhtiöistä saavutti vuoden 2025 talousarviotavoitteensa ja tuotti ylijäämäistä, tai taloudellisesti vakaata toimintaa. Samanaikaisesti useissa yhtiöissä korostuvat rakenteelliset rahoitusriskit, matala omavaraisuus ja tulevat investointipaineet, erityisesti energia-, vesihuolto- ja uimahalliyhtiöissä. Tarkastuslautakunnan arvioinnissa korostuu tarve vahvistaa omistajaohjauksen ennakoivuutta ja varmistaa, että konsernin taloudellinen kokonaisriski pysyy hallittavana myös heikentyvässä talousympäristössä. Tarkastuslautakunta huomauttaa, että toimialojen tavoitteet ja mittarit tulisi asettaa suhteessa toimintaympäristössä tapahtuviin muutoksiin, jotta niiden tuottamaa tietoa voitaisiin käyttää päätöksenteon tukena. Tytäryhteisön toiminnasta raportointi konserniohjeen mukaisesti on tällä hetkellä vajavaista. Korjaavien toimenpiteiden seuranta ja raportointi on myös vähäistä. Tarkastuslautakunta kehottaa konsernijohtoa tarkastamaan tytäryhtiökohtaisen arvon ja suhteuttamaan sen kunnan tekemiin investointeihin ja omaisuuden määrään ja tätä kautta arvioimaan yhtiöiden kannattavuutta Lempäälän kunnalle.

7 Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen

Lempäälän kunnanvaltuusto hyväksyi kokouksessaan 28.5.2025 laajan hyvinvointikertomuksen, joka koskee vuosia 2021–2024. Sen mukaan kunnan vahvuuksia ovat turvallinen elinympäristö, laadukkaat peruspalvelut, runsaat liikunta- ja kulttuuripalvelut sekä toimiva yhteistyö kunnan, järjestöjen ja hyvinvointialueen välillä. Näiden rinnalla hyvinvointia heikentävät kuitenkin taloudellisen epävarmuuden lisääntyminen, mielen hyvinvoinnin haasteet, liikkumattomuus, yksinäisyys ja kasvava polarisaatio eri väestöryhmien välillä.

Lasten ja nuorten kohdalla kehittämistarpeet liittyvät erityisesti lisääntyneisiin turvattomuuden, yksinäisyyden ja osin väkivallan kokemuksiin. Koulukiusaaminen on kasvanut etenkin yläkoulussa, ja osa oppilaista kokee fyysiset koulutyöolot kuormittaviksi. Lasten ja nuorten terveystottumuksissa näkyy epäsäännöllinen syöminen, runsas ruutuaika, paikallaanolo ja heikentyvä fyysinen toimintakyky. Ammattilaisten tekemissä havainnoissa nousee esiin myös nuorten polarisoituminen esimerkiksi päihteiden käytössä ja arjen mielenterveystekijöissä: osa nuorista voi erittäin hyvin, mutta toisilla ongelmat kasaantuvat.

Työikäisillä hyvinvointia ovat heikentäneet taloudelliset huolet, riittämätön lepo ja palautuminen sekä mielen hyvinvointiin liittyvät vaikeudet, kuten ahdistuneisuus ja uupuminen. Työikäisten yksinäisyyden kokemus on lisääntynyt ja etenkin nuoret aikuiset ovat haavoittuvassa asemassa. Liikkumisessa ja terveellisissä elintavoissa korostuvat polarisaatio, sekä ajan ja voimavarojen riittämättömyys. Myös päihteisiin liittyvät huolet koskevat osaa väestöstä ja avun hakemisen kynnys koetaan edelleen korkeaksi.

Ikääntyneiden osalta suurimmat kehittämiskohteet liittyvät yksinäisyyteen, arjessa selviytymiseen ja turvallisuuteen. Erityisesti yli 85-vuotiaiden joukossa koetaan liikkumisen vähyyttä ja arkiaskareista suoriutumisen haasteita. Vaikutusmahdollisuudet ja osallisuuden kokemukset ovat heikompia iän karttuessa. Taloudellisen tilanteen kiristyminen on vähentänyt osallistumista ja digitaaliset palvelut koetaan monin paikoin liian vaikeasti saavutettaviksi.

Laajan hyvinvointikertomuksen mukaan Hyte-kertoimen indikaattorit nostavat esiin muutamia rakenteellisia kehittämiskohteita, kuten kouluruokailusuosituksen puutteellisen toteutumisen, terveyserojen raportoinnin puutteen osana valtuustotyöskentelyä, sekä tarpeen vahvistaa hyvinvoinnin edistämisen johtamista ja seurannan rakenteita. Vaikka kunnan yhteistyörakenne on vahvistunut, eri toimijoiden roolit ja vastuut kaipaavat selkeyttämistä, jotta yhteistyö olisi suunnitelmallisempaa ja vaikuttavampaa.

Lempäälän kehittämistarpeet keskittyvät lasten ja nuorten turvallisuuden ja mielen hyvinvoinnin vahvistamiseen, työikäisten jaksamisen tukemiseen, ikääntyneiden osallisuuden ja arjessa selviämisen turvaamiseen, sekä yhdenvertaisten palvelujen saatavuuden ja matalan kynnyksen tuen lisäämiseen. Lisäksi kunnalla on tarve vahvistaa ennakoivaa ja yhdenvertaista hyvinvointijohtamista, hyte-kertoimen edellyttämää raportointia ja kouluruokailun suositusten toteutumista. Hyvinvointikertomus nostaa esiin, että polarisaation kasvu ja taloudelliset paineet vaikuttavat hyvinvointiin läpi elämänkulun ja edellyttävät kohdennettuja ja pitkäjänteisiä kunnan toimenpiteitä tulevalla suunnitelmakaudella.

Vuodesta 2023 on kunnille maksettu peruspalveluiden valtionosuuden yhteydessä HYTE-kerroin -nimistä lisäosaa. Sen tarkoituksena on vahvistaa kuntien hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä ja sen suuruus perustuu yhteensä 21 indikaattoriin. Näistä indikaattoreista 15 kuvaa kunnan rakenteita ja toimintatapoja (prosessi-indikaattorit), kun taas 6 seuraa väestön hyvinvoinnissa ja terveydessä tapahtuvia muutoksia (tulosindikaattorit).

Kunnilla on velvollisuus huomioida päätöksenteossaan eri väestöryhmät sekä arvioida päätösten vaikutuksia asukkaiden hyvinvointiin ja terveyteen. Lisäksi kunnan tulee asettaa selkeät HYTE-tavoitteet ja määritellä, millä toimenpiteillä tavoitteet on tarkoitus saavuttaa.

HYTE-kertoimeen perustuvan hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen lisäosa lasketaan kertomalla valtion määrittelemä hyvinvoinnin ja terveyden perushinta kunnan asukasmäärällä sekä kunnalle määrätyllä HYTE-kertoimella. Laskennassa käytetään aina uusinta saatavilla olevaa tietoa.

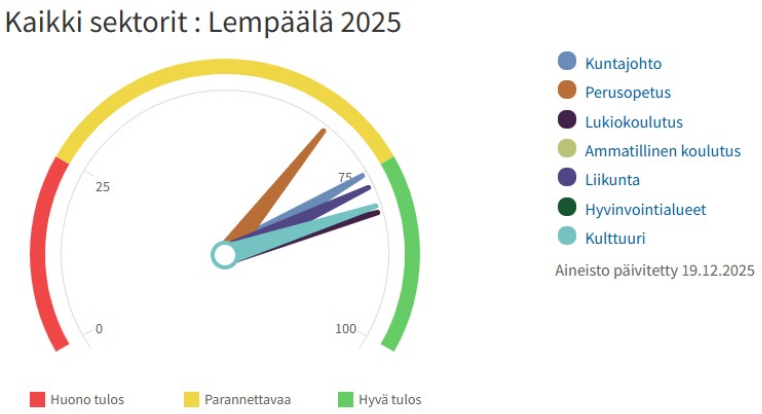

Kuvio 7. Terveyden ja hyvinvoinnin edistämisaktiivisuus Lempäälässä TEA-viisarin mukaan (Lähde: teaviisari.fi)

Kaikista sektoreista parhaimmat tulokset tulivat lukiokoulutukset sektorilta ja heikoimmat perusopetuksen sektorilta.

Pisteet	Lempäälä	Pirkanmaan maakunta	Pirkanmaan hyvinvointialue	Koko maa
Kaikki sektorit	76	74	74	72
Kuntajohto	75	86	86	87
Perusopetus	66	68	68	64
Lukiokoulutus	81	76	76	69
Ammatillinen koulutus	..	68	68	66
Liikunta	77	65	65	69
Hyvinvointialueet	..	69	69	59
Kulttuuri	80	82	82	77

Taulukko 4. Terveyden ja hyvinvoinnin edistämisaktiivisuus Lempäälässä Pirkanmaan maakuntaan, Pirkanmaan hyvinvointialueeseen ja muuhun maahan verrattuna (Lähde: teaviisari.fi).

Teaviisarin mukaan Lempäälän kunnan kaikkien sektoreiden pisteet olivat 76 (2024: 73), joka on Pirkanmaan maakunnan muiden kuntien ja koko maan keskiarvoa hieman parempi. Perusopetuksen sektorin osalta eniten parannettavaa on huoltajien vaikutusmahdollisuudesta opintojen järjestämisen suunnitteluun ja ajoittamiseen, sekä ryhmäytymisen suunnitteluun. Tarkastuslautakunta pitää mahdollisena, että Lempäälän kunnassa on tehty toimenpiteitä kyseisten sektoreiden tulosten parantamiseksi, koska Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen tiedonkeruusyklien takia sektoreiden tulokset raportoidaan mahdollisesti vasta vuosien päästä.

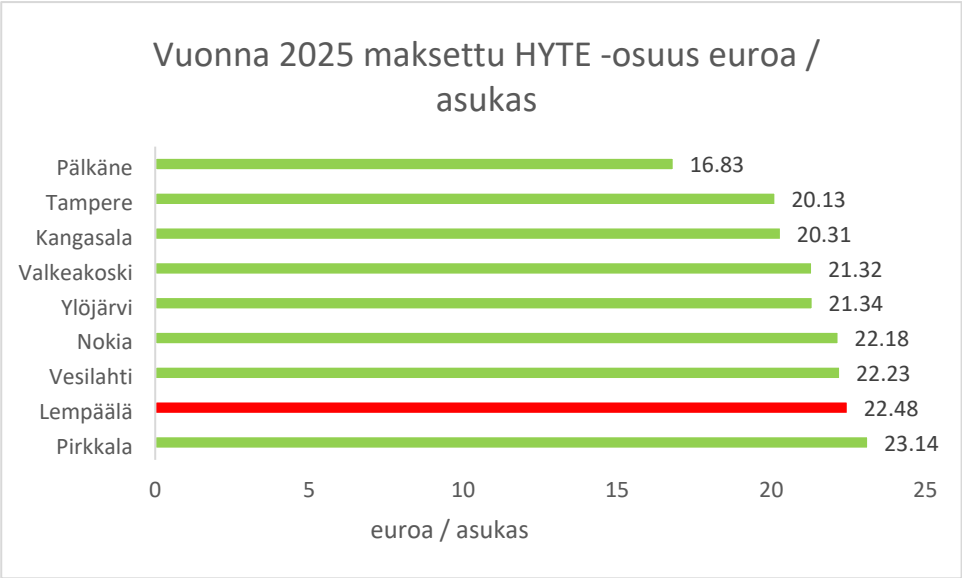

Kuvio 8. Vuonna 2025 kunnille maksettujen HYTE-osuuksien määrä asukasta kohden (Lähde: vm.fi)

Kuviossa 8. on vertailu Lempäälän kunnalle maksettujen peruspalveluiden HYTE-kertoimien määrää asukasta kohden Lempäälässä ja ympäristökunnissa. Lempäälä on saanut vuonna 2025 vertailujoukon toiseksi eniten HYTE-kertoimen valtionosuutta asukasta kohden laskettuna

8 Muut havainnot

8.1 HINKU-hankkeen tavoitteiden toteutuminen

Lempäälän kunta on ollut HINKU-verkostossa vuodesta 2018 ja sen tavoitteena on vähentää kasvihuonekaasupäästöjä 80 prosenttia vuoden 2007 tasosta vuoteen 2030 mennessä. Vuoden 2025 tilinpäätöksen perusteella kasvihuonepäästöjen vähentäminen ei ole tavoitteen edellyttämällä uralla. SYKE:n ennakkotietojen mukaan kokonaispäästöt laskivat vuonna 2024 vain noin 2 prosenttia edellisvuodesta ja vuoteen 2007 verrattuna päästöt ovat vähentyneet noin 35 prosenttia, joka jättää jäljellä olevalle strategiakaudelle merkittävän päästökuilun. Vaikka asukaskohtaiset päästöt ovat Lempäälässä valtakunnallista keskiarvoa alhaisemmat ja vuodesta 2007 alkaen lähes puolittuneet, tämä ei riitä kompensoimaan kokonaispäästöjen liian hidasta vähenemistä. Suomen ympäristökeskuksen raportin mukaan vuonna 2024 kolme suurinta päästösektoria Lempäälän kunnassa olivat Tieliikenne, Kaukolämpö ja Työkoneet, jotka verrattuna vuoteen 2007 Tieliikenteen päästöjen osuus on noussut 30,2 prosentista 44,2 prosenttiin, kaukolämmön osuus 9,1 prosentista 10 prosenttiin ja työkoneiden osuus 7,1 prosentista 9,9 prosenttiin. Muita osuuttaan kasvattaneita ovat maatalous (+2,2 %). Kulutussähkön, sähkölämmityksen, öljylämmityksen ja muun lämmityksen osuudet ovat merkittävästi pienentyneet.

Vuonna 2024 päästöjen määrä asukasta kohden on ollut 4.0 tCO_2e, mikä on alhaisempi kuin koko maan keskiarvo (4.7 tCO_2e / asukas). Vertailuvuodesta 2007 lähtien asukaskohtaiset päästöt ovat muuttuneet -49 %. Kaupunkimaisten kuntien keskiarvoon (-59 %) verrattuna päästökehitys vertailuvuodesta on ollut merkittävästi heikompaa Lempäälässä. Vuonna 2025 ilmastotyötä edistäviä toimenpiteitä kohdistui erityisesti liikenneinfraan, joukkoliikenteeseen, viheralueisiin sekä energiatehokkuuteen noin 2,5 miljoonan euron edestä, mutta tilinpäätöksessä ei arvioida näiden toimien konkreettisia päästövaikutuksia.

Vuoden 2024 toimintakertomuksessa ei mainittu HINKU-hanketta lainkaan ja 2025 vuoden tekstissä on maininta ”HINKU-toimenpiteitä ei toteutettu resursseista johtuen.” Lempäälän kunnan yksi kärkihanke vaatii

pitkälle katsovaa päätöksentekoa ja investointeja, jotta hanke saadaan kunnialla toteutumaan asetettuun 2030 vuoteen mennessä. HINKU-tavoitteisiin on sitouduttava myös käytännön tasolla vuonna 2026.

Tarkastuslautakunta huomauttaa, että HINKU-tavoitteiden saavuttaminen edellyttää jatkossa olennaisesti vaikuttavampia ja paremmin kohdennettuja toimenpiteitä, systemaattista päästövaikutusten seurantaa, sekä selkeää toimenpideohjelmaa, jotta asetettu hiilineutraaliustavoite voidaan saavuttaa vuoteen 2030 mennessä.

Vastaus:

Lempäälän kunnan ilmastotiekartan päivitys tehdään vuoden 2026 aikana. Työ on jo aloitettu vuonna 2025 ja mm. kuntalaisia on osallistettu työhön vuonna 2026. Tavoitteena on hyväksyä ilmastotiekartta vuoden 2026 loppuun mennessä. Ilmastotiekartassa hyväksytään kunnan ilmastotoimenpiteet tuleville vuosille. Päästökehityksen seurantaa meillä tehdään tiiviisti ja siinä käytetään Suomen Ympäristökeskuksen päästötietopalvelua. Lempäälän kunnassa on käyttöönotettu ilmastobudjetointi ensimmäistä kertaa vuoden 2025 talousarvion yhteyteen ja sitä kautta myös seurataan ilmastotekojen vaikutuksia. Lempäälän kunta on liittynyt kuntien energiatehokkuussopimukseen ja sen raportointia tehdään vuosittain.

8.2 Kunnan ja kolmannen sektorin toimijoiden väliset Kyllä-sopimukset

Lempäälän kunnassa on käytössä kyllä-sopimuksia kunnan ja järjestöjen sekä muiden yhteisöjen välisenä yhteistyömuotona, jonka avulla on edistetty kuntalaisten osallisuutta ja mahdollistettu erilaisten toimintojen järjestäminen kustannustehokkaasti. Kyllä-sopimukset eivät kuitenkaan muodosta kunnan raportoinnissa selkeästi tunnistettavaa kokonaisuutta, vaan niitä koskeva tieto on hajautunut toimialakohtaisiin toimintakuvauksiin, yksittäisiin päätöksiin ja yleisluonteisiin mainintoihin järjestöyhteistyöstä. Sopimusten määrästä, sisällöstä, kestosta tai kunnalle aiheutuvista vastuista ei raportoida systemaattisesti, eikä niiden vaikutuksia talouteen, palvelutasoon tai riskienhallintaan arvioida kokonaisuutena. Tämä vaikeuttaa kokonaiskuvan muodostamista siitä, missä laajuudessa kunta siirtää toimintaan liittyviä tehtäviä ja vastuita kolmannelle sektorille, sekä millaisia vaikutuksia tällä on kunnan omaan toimintaan ja resurssien käyttöön.

Tarkastuslautakunta katsoo, että kyllä-sopimusten yhteydessä kunnassa olisi perusteltua kehittää raportointia siten, että hakemukset, päätökset ja sopimukset kootaan yhdeksi selkeästi tunnistettavaksi kokonaisuudeksi osaksi toimintakertomusta tai muuta säännöllistä raportointia. Tämä parantaisi päätöksenteon ja hallinnon avoimuutta, tukisi strategisten tavoitteiden toteutumisen arviointia ja vahvistaisi kunnan sisäistä valvontaa ja riskienhallintaa suhteessa järjestöyhteistyöhön.

Vastaus:

Kyllä-sopimukset kootaan jatkossa osaksi toimintakertomusta tiivistetyksi kokonaisuudeksi, jossa tarkennetaan sopimusten kohteet/toimijat, tarkoitus ja vaikutus. Kokonaisuuteen kootaan Kyllä-sopimukset kaikilta palvelualueilta. Hyvinvoinnin ja elinvoiman palvelualue vastaa koonnista.

Kyllä-kumppanuussopimusten periaatteet ja kriteerit on hyväksytty hyvinvointi- ja elinvoimalautakunnassa 21.08.2025 § 13, Hyvinvointi- ja elinvoimalautakunta Pöytäkirja 21.08.2025/Pykälä 13 | Dynasty tietopalvelu

8.3 Asiakirjojen selkeys ja saavutettavuus

Tarkastuslautakunta kiinnittää huomiota kunnan asiakirjojen selkeyteen ja saavutettavuuteen julkisuuslain ja hyvän hallinnon periaatteiden näkökulmasta. Arvioinnissa on havaittu, että kaikki keskeiset päätöksentekoa koskevat asiakirjat eivät ole kuntalaisen näkökulmasta helposti ymmärrettäviä tai riittävästi taustoittavia. Joissakin tapauksissa päätösten liitteiden tai asiakirjojen rakenne, kieli ja esitystapa

vaikeuttavat kokonaiskuvan muodostamista. Esimerkiksi henkilöstökyselyiden tuloksia ei täysin avata, mikä vaikeuttaa kokonaiskuvan muodostamista henkilöstöön liittyen. Julkisuuslain mukainen avoimuus ei rajoitu asiakirjojen muodolliseen julkisuuteen, vaan edellyttää myös sitä, että asiakirjat ovat sisällöltään selkeitä, loogisia ja tosiasiallisesti hyödynnettävissä**.**

Tarkastuslautakunta katsoo, että asiakirjojen selkeyteen, kielelliseen laatuun ja saavutettavuuteen tulee kiinnittää nykyistä systemaattisemmin huomiota osana hyvää hallintoa, päätöksenteon läpinäkyvyyttä ja kuntalaisten tiedonsaantioikeuden toteutumista. Lempäälän kunnanhallitus toteaa vuoden 2024 arviointikertomuksen havaintoihin antamassaan vastineessa, että vuodesta 2025 alkaen kunnan pöytäkirjojen nähtävillä oloaikaa voidaan pidentää esimerkiksi neljään vuoteen (KH 15.09.2025 §264). Tarkastuslautakunta pitää kunnanhallituksen vastausta myönteisenä toimenpiteenä asiakirjojen saavuttamisen kehittämiselle.

Vastaus:

Kunnanhallitus yhtyy tarkastuslautakunnan näkemykseen asiakirjojen selkeyden, kielellisen laadun ja saavutettavuuden keskeisestä merkityksestä hyvän hallinnon ja avoimuuden toteutumisessa. Asiakirjojen ymmärrettävyys ja saavutettavuus eivät ole erillinen kehittämiskohde, vaan tärkeä osa laadukasta valmistelua ja päätöksentekoa.

Hallintopalvelut järjestää 2026-2027 hyvän hallinnon ja päätöksenteon koulutuskokonaisuuden, jossa voidaan suunnata kehittämistä asiakirjojen ymmärrettävyyteen ja saavutettavuuteen osana valmisteluprosessia. Käytännössä tämä tarkoittaa yhtenäisten asiakirjakäytäntöjen vahvistamista sekä valmistelijoiden tukemista selkeään, jäsentyneeseen ja tarkoituksenmukaiseen esitystapaan.

Kunnanhallituksen päättämä pöytäkirjojen nähtävilläoloajan pidentäminen parantaa asiakirjojen saatavuutta ja tukee avoimuutta. Samanaikaisesti painopistettä kohdennetaan asiakirjojen sisällölliseen selkeyteen, jotta ne ovat kuntalaiselle entistä ymmärrettävämpiä ja hyödynnettävissä.

8.4 Kaavoituksen sujuvuus

Tarkastuslautakunta toteaa, että kaavoitus on keskeinen kunnan elinvoiman, kasvun ja kehityksen edellytys, sillä maankäytön suunnittelulla luodaan edellytykset asuntotuotannolle, yritystoiminnan sijoittumiselle sekä palveluverkon tarkoituksenmukaiselle kehittämiselle. Kaavoituksen kautta ohjataan kunnan kasvua ja varmistetaan, että strategiset tavoitteet konkretisoituvat käytännön toteutuksiksi. Mikäli kaavoitusprosessit viivästyvät tai niiden resurssit eivät ole riittävät, riskinä on, että investoinnit lykkääntyvät, tonttitarjonta ei vastaa kysyntää ja kunnan kilpailukyky suhteessa muihin kuntiin heikkenee. Kaavoituksen riittävä resursointi, sujuvat prosessit ja päätöksenteon johdonmukainen toimeenpano muodostavat keskeisen kokonaisuuden, jolla turvataan kunnan hallittu kasvu ja elinvoiman kestävä vahvistuminen.

Tarkastuslautakunta kehottaa varmistamaan kaavoituksen riittävät resurssit, jottei kunnan elinvoiman kehittäminen pysähtyisi. Tarkastuslautakunta pitää demokratian näkökulmasta tärkeänä, että lautakuntien päätökset toimeenpannaan ja toimenpiteiden vaikutuksia seurataan säännöllisesti.

Vastaus:

Yhdyskunnan palvelualueella kaavoituksessa on pystytty vastaamaan toimintaympäristön epävarmuuteen ja rakentamisalan tilanteeseen, laatimalla asemakaavavarantoa tulevaisuuden tarpeisiin. Kaavoituksen resurssien turvaaminen on tärkeää ja vuoden 2026 aikana onkin tavoitteena selvittää kaavoituksen resurssitilanne suhteessa samankaltaisiin kuntiin.

8.5 Poikkeusolosuhteisiin varautuminen

Kunnan varautuminen poikkeusoloihin on keskeinen osa riskienhallintaa ja palveluiden toimintavarmuuden turvaamista. Poikkeustilanteissa, kuten laajoissa häiriötilanteissa, kriittisen infrastruktuurin toimivuus korostuu erityisesti sähkön, vesihuollon ja väestönsuojelun osalta. Puhtaan veden saatavuuden turvaaminen, verkostojen toimintavarmuus sekä häiriötilanteisiin varautuminen ovat keskeisiä tekijöitä kuntalaisten turvallisuuden ja peruspalveluiden jatkuvuuden näkökulmasta. Väestösuojien riittävyys, kunto ja käyttövalmius, toimintamallit kolmannen sektorin kanssa sekä vesihuollon varautumisjärjestelyt ja toimivuus tulee varmistaa ennakoivasti. Puutteet varautumisessa voivat poikkeusoloissa heikentää kunnan kykyä turvata asukkaiden turvallisuus, palvelujen jatkuvuus ja kriittisten toimintojen häiriötön toiminta.

Tarkastuslautakunta korostaa, että varautumisen tulee perustua ajantasaiseen riskien arviointiin, selkeisiin toimintamalleihin, sekä riittäviin resursseihin. Varautumistoimenpiteiden suunnitelmallinen kehittäminen yhdessä kunnan kyläyhteisöjen kanssa ja niiden toteutumisen seuranta on keskeistä kunnan kokonaisturvallisuuden ja toimintakyvyn varmistamisessa myös poikkeusoloissa.

Vastaus:

Kunnanhallitus yhtyy tarkastuslautakunnan näkemykseen. Sekä normaaliajan häiriötilanteissa että valmiuslain mukaisten poikkeusolojen varautumisen suunnittelussa on tärkeää hyödyntää alueellista riskiarviointia, yhteisiä varautumissuunnittelun malleja ja toimintatapoja sekä yhteistyötä niin hyvinvointialueen toimijoiden, puolustusvoimien, seurakunnan ja muiden paikallisten yhteisöjen sekä kylien kanssa kokonaisturvallisuuden edellyttämän toimintakyvyn varmistamiseksi ja riittävien resurssien varmistamiseksi.

Kirjosiivet, taiteilija Elina Autio. Kuvaaja Kari Tolonen

Kansilehden kuva: My Way, taiteilija Pekka Jylhä. Kuvaaja Kari Tolonen

Tarkastuslautakunta esittää, että valtuusto, kunnanhallitus, lautakunnat ja muut tilivelvolliset ottavat huomioon arviointikertomuksessa esitetyt havainnot ja että kunnanhallitus antaa syyskuun 2026 loppuun mennessä vastineen valtuustolle ja suoraan tarkastuslautakunnalle millaisiin toimenpiteisiin havaintojen johdosta on ryhdytty sekä miten ja kenen toimesta seurataan, että lausunnossa olevat asiat on myös toteutettu käytännössä.

9 Puheenjohtajan kommentti

Lempäälän tarkastuslautakunnan vuoden 2025 arviointikertomus kokoaa yhteen näkemyksemme siitä, miten kunnanvaltuuston asettamat tavoitteet ovat toteutuneet ja miten kunnan toiminta on vastannut kuntalaisten tarpeisiin. Lautakuntana olemme pyrkineet arvioimaan toimintaa riippumattomasti, johdonmukaisesti ja rakentavasti – tavoitteena tukea kunnan kehittämistä ja vahvistaa päätöksenteon läpinäkyvyyttä.

Kiitän kaikkia viranhaltijoita ja luottamushenkilöitä hyvästä yhteistyöstä sekä avoimuudesta arviointityössämme. Arviointikertomus toimii välineenä jatkuvalle parantamiselle ja kunnalle asetettujen tavoitteiden entistä paremmalle saavuttamiselle myös tulevina vuosina.

Kari Tolonen, tarkastuslautakunnan puheenjohtaja

10 Allekirjoitukset

Lempäälässä 22.5.2026

LEMPÄÄLÄN KUNNAN TARKASTUSLAUTAKUNTA

Kari Tolonen	Eero Ruotsila
puheenjohtaja	varajäsen

Esko Ruottunen	Maiju Haavisto	Maarit Lakkala
jäsen	jäsen	jäsen

Tuomo Lipsanen	Jarkko Lahtinen
jäsen	jäsen